

Şanlıurfa (2024-2025)

Çocuk Hakları İhlalleri İzleme Raporu

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir

ŞANLIURFA BÖLGESİNDE İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE KARŞI HUKUKİ MÜCADELE KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Ocak, 2026

Proje Ekibi:

Proje Koordinatörü: **Ahmet Doğan**

Proje Koordinatör Yardımcısı: **Av. Hilal Yücel**

Hak İhlalleri İzleme ve Arşivleme Uzmanı: **Av. Gökhan Dayık**

Hak İhlalleri İzleme Komiteleri Koordinatörü: **Av. Nahide Polat Aslan**

Proje Raporlama Uzmanı: **Emel Sevgi**

Kilit Uzman - İzleme ve Değerlendirme Uzmanı: **Banu Ülkü**

Tasarım ve Redaksiyon:

Getu Creative

Şanlıurfa Barosu

Paşabağcı Mh. 775. Sk. 21-D - P.K. : 63040 Adliye Karşısı Haliliye/ŞANLIURFA,

Tel : 0(414) 313 28 28,

e-mail : info@sanliurfabarusu.org.tr - urfabarusu@gmail.com

Etkin Savunuculuk Projesi Sosyal Medya Hesapları

@etkinsavunuculuk

Şanlıurfa Barosu Sosyal Medya Hesapları:

@UrfaBarosu

@urfabarusu_

/Şanlıurfa Barosu

www.sanliurfabarusu.org.tr

Bu yayın Avrupa Birliği İnsan Hakları ve Demokrasi Hibe Programı tarafından desteklenen "Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi" kapsamında Şanlıurfa Barosu tarafından yürütülen ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneğinin (AYHED) paydaşlığında hazırlanmıştır. Yayın içeriğinden Şanlıurfa Barosu ve Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) sorumlu olup, Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

4	Kısaltmalar
5	Yönetici Özeti
7	Bu Rapor Neyi Amaçlamaktadır?
8	Proje Hakkında
9	Kavramsal Ve Hukuki Çerçeve
11	Yöntem Ve Veri Kaynakları
12	Suçta Sürüklenen Çocuklar (SSÇ)
12	Bulgular Ve Analiz
12	Genel Görünüm
15	Adli Süreçler Ve Çocuk Dostu Adalet
15	Yapısal Değerlendirme
16	Çocukların Cinsel İstismarı Suçu Bakımından Değerlendirme
16	Bulgular Ve Analiz
16	Genel Görünüm
18	Toplumsal Cinsiyet Ve Yaş Bağlamı
18	Soruşturma Süreçlerine İlişkin Gözlemler
19	Yapısal Değerlendirme
19	Takipsizlik Kararları Ve Cezasızlık Riski
20	Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu Bakımından Değerlendirme
20	Bulgular Ve Analiz
20	Genel Görünüm
21	Toplumsal Cinsiyet Ve Karşılaştırmalı Değerlendirme
21	Soruşturma Süreçlerine İlişkin Gözlemler
21	Yapısal Değerlendirme
22	Cezasızlık Riski Ve İkincil Örselenme
24	Çocuk Hakları Komitesi Tarafından İzlenen Davalara İlişkin Bilgilendirme
25	Çocuk Ölümlerine İlişkin Genel Analiz
26	Önlenebilir Riskler, Yapısal İhmal Ve Hesap Verebilirlik Sorunu
28	Sonuç Ve Genel Değerlendirme
29	Metodolojik Not
30	Politika Ve Uygulama Önerileri
31	İzleme Mekanizmalarının Güçlendirilmesine Çağrı
32	Kaynakça
32	Uluslararası Belgeler
32	Ulusal Mevzuat
32	Veri Kaynakları
33	Bulgu – Sorun – Politika / Uygulama Önerisi Eşleştirme Tablosu

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AYHED	Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği
BM	Birleşmiş Milletler
BMÇHS	Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
KVKK	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu
NDICI	Global Europe – Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları Tematik Programı
OCAS	Otomatik CMK Atama Sistemi
SSÇ	Suçta Sürüklenen Çocuk
STK	Sivil Toplum Kuruluřu
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu rapor, Şanlıurfa ilinde 01.01.2024 – 31.12.2025 tarihleri arasında çocukların adalet sistemiyle temas ettiği alanlarda yaşanan hak ihlallerini izlemek amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma; suça sürüklenen çocuklar, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel ilişki suçları, çocuk ölümleri ve adalet sisteminin çocuklar üzerindeki etkilerini bütüncül bir çerçevede ele almaktadır. Rapor, çocukları korunmaya muhtaç bireyler olarak değil, hak öznesi olarak kabul eden bir yaklaşımı esas almaktadır.

Çalışmada kullanılan veriler; Şanlıurfa Barosu CMK Servisi ve OCAS kayıtları, Şanlıurfa Barosu Çocuk Hakları Komisyonu'na yansıyan vakalar, baroya kayıtlı avukatlarla yapılan görüşmeler, düzenli medya taraması ile sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Şanlıurfa; yüksek çocuk nüfusu, hızlı nüfus artışı, yoğun göç hareketleri ve derin sosyo-ekonomik eşitsizlikler nedeniyle çocuk hakları açısından çok katmanlı risk alanları barındırmaktadır. TÜİK verilerine göre, 2023 ve 2024 yıllarında Şanlıurfa, toplam doğurganlık hızının en yüksek olduğu ildir (3,27–3,28). Çocuk nüfusunun yüksekliğine karşın, çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici hizmetlerin yeterince güçlendirilmediği görülmektedir. Tarıma dayalı ekonomi, mevsimlik tarım işçiliği ve sınır hattına yakınlık; çocukların erken yaşta çalışma hayatına dahil olmasına, eğitim sürekliliğinin kesintiye uğramasına ve kamusal alanda denetimsiz biçimde bulunmasına yol açmaktadır.

İlin geleneksel ve aile merkezli toplumsal yapısı, çocuklara yönelik ihlallerin önemli bir bölümünün aile içinde gizlenmesine ve adli mercilere yansımamasına neden olmaktadır. Özellikle cinsel istismar, erken yaşta evlilik ve aile içi ihlaller; “ayıp”, “namus” ve “mahremiyet” söylemleriyle görünmez kılınmaktadır. Bu nedenle raporda yer alan veriler, ihlallerin tamamını değil, adalet sistemine yansıyan kısmını temsil etmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, çocukların adalet sistemiyle temas biçimini belirgin şekilde etkilemektedir. Erkek çocuklar daha çok suça sürüklenen çocuk olarak adli sürece dahil olurken; kız çocuklar ağırlıklı olarak cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar kapsamında mağdur olarak yer almaktadır. Bu durum, kız çocukların cinsel istismar ve erken yaşta evlilik bakımından daha yüksek risk altında olduğunu göstermektedir.

Raporda elde edilen bulgular, çocukların adalet sistemiyle temasının yaygın ve büyük ölçüde önlenabilir risklere dayandığını ortaya koymaktadır. Suça sürüklenen çocukların çoğu, yeterli sosyal destek mekanizmalarına erişmeden adli sürece dahil edilmektedir. Cinsel suçlara ilişkin dosyalarda ise soruşturma süreçlerinin etkin yürütülmediği ve takipsizlik kararlarının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Takipsizlik gerekçeleri arasında şikâyetin bulunmaması, delil yetersizliği, cezai ehliyet değerlendirmeleri ve mükerrer soruşturmalar öne çıkmaktadır. Bu durum, cezasızlık riskini artırmakta ve çocuklar açısından ikincil örselenmeye yol açmaktadır.

Raporda yer verilen çocuk ölümleri; trafik kazaları, iş kazaları, yüksekten düşmeler, sulama kanalları ve ateşli silahlar gibi önlenabilir nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu ölümler, çocukların yaşam hakkının korunmasına yönelik önleyici mekanizmaların yetersizliğini ortaya koymaktadır.

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, Şanlıurfa'da çocuk hakları ihlallerinin münferit olaylardan ziyade; yoksulluk, göç, geleneksel toplumsal yapı ve kurumsal yetersizliklerle bağlantılı yapısal bir sorun alanı olduğu görülmektedir. Bu rapor, çocuk haklarının korunmasına yönelik politika geliştirme, savunuculuk ve çocuk dostu adalet uygulamalarının güçlendirilmesi amacıyla hazırlanmış kanıta dayalı bir izleme aracıdır.

Bu rapor neyi amaçlamaktadır?

Bu rapor; Şanlıurfa'da çocuk hakları ihlallerine ilişkin mevcut durumu görünür kılmak, yapısal sorun alanlarını ortaya koymak ve çocuk dostu adalet politikalarının geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır. Rapor, savunuculuk faaliyetleri, politika geliştirme süreçleri ve izleme mekanizmaları için referans bir belge niteliği taşımaktadır.

PROJE HAKKINDA

“Şanlıurfa Bölgesinde İnsan Hakları İhlallerine Karşı Hukuki Mücadele Kapasitesinin Geliştirilmesi Projesi”, Şanlıurfa’da avukatların, baro mekanizmalarının ve yerel sivil toplumun insan hakları alanındaki hukuki mücadele kapasitesini güçlendirmeyi amaçlayan, üç yıllık bir programdır. Projenin temel hedefi; özellikle çocuklar, kadınlar, işkence ve kötü muamele mağdurları ile nefret suçlarına maruz kalan grupların adalete erişimini güçlendirmek, hak ihlallerinin görünürlüğünü artırmak ve yargılama süreçlerinin etkinliğini yükseltmektir.

Proje kapsamında Şanlıurfa Barosu bünyesinde Hak İhlalleri Hafıza Merkezi ve Dijital Arşiv Yazılımı kurulması, 40 avukattan oluşan tematik hak ihlalleri komitelerinin oluşturulması ve en az 40 dava için hukuki destek sağlanması öngörülmektedir. Bu davaların sekizi, stratejik davalama yaklaşımıyla yürütülerek ulusal ve uluslararası insan hakları mekanizmalarına taşınabilecek emsal kararların oluşmasına katkı sunacaktır.

Proje faaliyetleri; eğitim programları, saha izleme ve raporlama çalışmaları, sempozyumlar, deneyim paylaşım toplantıları ve stajyer avukat programları aracılığıyla çok boyutlu bir kapasite geliştirme çerçevesi içinde yürütülmektedir. Bunun yanı sıra çocuk hakları, kadın hakları, işkence ve kötü muamele ile nefret suçları alanlarında düzenli veri toplanması, analiz raporları hazırlanması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi proje kapsamındaki temel çıktılar arasında yer almaktadır.

Proje, Şanlıurfa Barosu tarafından yürütülmekte olup, Adil Yargılanma Hakkına Erişim Derneği (AYHED) ortaklığında uygulanmaktadır. Çalışma, Avrupa Birliği Demokrasi ve İnsan Hakları Tematik Programı (NDICI–Global Europe) kapsamında desteklenmektedir. Proje, Şanlıurfa’da adalete erişimin güçlendirilmesi ve insan hakları ihlalleriyle etkin mücadele için kurumsal ve toplumsal düzeyde kalıcı etki yaratmayı hedeflemektedir.

KAVRAMSAL VE HUKUKİ ÇERÇEVE

Bu rapor, çocuk haklarını evrensel insan hakları sisteminin ayrılmaz bir parçası olarak ele almakta; çocukları korunmaya muhtaç bireyler olarak değil, hak öznesi olarak kabul eden bir yaklaşımı benimsemektedir. Çalışmanın kavramsal ve hukuki çerçevesi; başta Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS) olmak üzere, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası insan hakları sözleşmeleri, Avrupa Konseyi standartları ve ulusal mevzuat hükümleri temelinde oluşturulmuştur.

BMÇHS, çocuk haklarını ayrımcılık yasağı, çocuğun üstün yararı, yaşam, hayatta kalma ve gelişim hakkı ile katılım hakkı olmak üzere dört temel ilke etrafında tanımlamaktadır. Raporun tüm izleme ve değerlendirme süreçleri bu ilkeler doğrultusunda yürütülmüştür. Çocuğun üstün yararı ilkesi, çocukları ilgilendiren tüm idari ve adli süreçlerde temel ölçüt olarak ele alınmış; ayrımcılık yasağı ilkesi ise özellikle kız çocukların belirli suç tiplerinde daha yüksek risk altında bulunması bağlamında değerlendirilmiştir. Yaşam, hayatta kalma ve gelişim hakkı kapsamında çocuk ölümleri ile ağır ihmal ve risk vakaları ele alınmış; katılım hakkı çerçevesinde ise çocukların adli süreçlerde çoğu zaman pasif konumda bırakıldığına dikkat çekilmiştir.

Raporda çocuk hakları ihlalleri, münferit olaylar olarak değil; yapısal eşitsizlikler, kurumsal yetersizlikler ve koruyucu mekanizmaların işlevsizliği bağlamında ele alınmaktadır. İzleme faaliyeti, ihlallerin yalnızca sonuçlarına değil, bu ihlalleri mümkün kılan sistemsel sorunlara odaklanmaktadır.

Raporun hukuki dayanağını, Türkiye'nin taraf olduğu ve Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca iç hukukun bir parçası haline gelen uluslararası insan hakları sözleşmeleri oluşturmaktadır. Bu kapsamda BMÇHS, BM Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları, Avrupa Konseyi'nin çocuk dostu adalete ilişkin standartları ile çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunmasına yönelik sözleşmeler esas alınmıştır. Bu belgeler, çocukların adalet sistemiyle temaslarında ikincil örselenmeden korunmasını, özgürlükten yoksun bırakmanın son çare olarak uygulanmasını ve çocuğa özgü usul ve mekanizmaların geliştirilmesini devletler açısından açık yükümlülükler olarak düzenlemektedir.

Ulusal düzeyde ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Çocuk Koruma Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu başta olmak üzere çocuk haklarının korunmasına ilişkin temel mevzuat esas alınmıştır. Raporda özellikle Ceza Muhakemesi Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu'nun çocuk hakları standartlarıyla uyumu, sahadaki uygulamalar üzerinden değerlendirilmiştir. İncelemeler, mevcut uygulamaların çocuğun üstün yararı, rızası ve katılımı ilkeleri bakımından önemli yapısal boşluklar içerdiğini göstermektedir.

Bu rapor, bir denetim veya yargısal inceleme belgesi olmayıp; çocuk haklarını merkeze alan hak temelli bir izleme faaliyeti niteliği taşımaktadır. Çalışma, devletin pozitif yükümlülüklerini, mevzuatın uygulamadaki karşılığını ve çocukların adalete erişim süreçlerinde karşılaştıkları yapısal engelleri ortaya koymayı amaçlayan kanıta dayalı bir savunuculuk aracı olarak hazırlanmıştır. Ayrıca rapor, bireysel dosyaların hukuki değerlendirmesini yapmak amacıyla değil; yapısal sorunları görünür kılmak amacıyla hazırlanmıştır.

YÖNTEM VE VERİ KAYNAKLARI

Bu rapor, Şanlıurfa ilinde çocuk hakları alanında yaşanan ihlallerin izlenmesi amacıyla yürütülen çok kaynaklı bir veri toplama ve analiz sürecine dayanmaktadır. Çalışma, ihlallerin hem görünür hem de görünmeyen boyutlarını birlikte değerlendirebilmek için nicel ve nitel veri kaynaklarının birlikte kullanılması esasına göre hazırlanmıştır.

Raporun birincil veri kaynaklarını; Şanlıurfa Barosu CMK Servisi ve OCAS (Otomatik CMK Atama Sistemi) kayıtları ile Şanlıurfa Barosu Çocuk Hakları Komisyonu'na yansıyan vakalar oluşturmaktadır. Bu kapsamda suça sürüklenen çocuklar, çocukların cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarına ilişkin dosyalar incelenmiştir. **İkincil veri kaynakları** ise düzenli medya taraması, sivil toplum kuruluşları ve ilgili kamu kurumlarıyla yapılan görüşmeler ile sınırlı saha gözlemlerinden oluşmaktadır. Medya taramaları ağırlıklı olarak çocuk ölümlerine ilişkin vakaların tespitinde kullanılmıştır.

Raporda kullanılan izleme faaliyeti ağırlıklı olarak masa başı veri toplama yöntemlerine dayanmaktadır. Saha temelli izleme faaliyetlerinin sınırlı kalması, ihlallerin özellikle adli sürece yansımaya boyutlarının tespitini zorlaştırmış ve çalışmanın temel metodolojik sınırlılıklarından birini oluşturmuştur. Kamu kurumlarından veri teminine yönelik yapılan başvuruların büyük bölümüne geri dönüş sağlanmaması, kullanılan verilerin erişilebilirlik ve bütünlük bakımından sınırlı kalmasına neden olmuştur.

Avukatlarla yapılan birebir görüşmelerde, sır saklama yükümlülüğü ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) kapsamında veri paylaşımının sınırlı olması, nitel veri derinliğini etkileyen bir diğer unsur olmuştur. Buna rağmen, etik ilkeler ve mağdur hakları gözetilerek sınırlı ölçüde nitel bilgi elde edilmiştir. Ayrıca Şanlıurfa Barosu iletişim kanalları aracılığıyla avukatlardan gelen bildirimler ve Çocuk Hakları Komisyonu'na iletilen veriler düzenli olarak kayıt altına alınmıştır.

Raporda yer alan veriler, 01.01.2024–31.12.2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu süreçte tespit edilen çocuk hakları ihlallerine ilişkin 10 dosya, Etkin Savunuculuk Projesi kapsamında Şanlıurfa Barosu tarafından görevlendirilen avukatlar aracılığıyla hukuki sürecin tüm aşamalarında takip edilmektedir.

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLAR (SSÇ)

Bulgular ve Analiz

Bu bölümde yer alan bulgular, Şanlıurfa Barosu CMK Servisi ve OCAS kayıtları üzerinden elde edilen verilere dayanmaktadır. SSÇ verileri, bireysel çocuk sayısını değil; adli sisteme yansıyan dosya/vaka sayısını ifade etmektedir. Aynı çocuğun birden fazla dosya ile adli sürece dahil olabilmesi nedeniyle veriler, çocukların adalet sistemiyle temasının yoğunluğunu ve niteliğini göstermektedir.

Genel Görünüm

01.01.2024 – 22.12.2025 tarihleri arasında elde edilen veriler, Şanlıurfa'da çocukların adalet sistemiyle temasının yaygın ve süreklilik arz eden bir nitelik taşıdığını ortaya koymaktadır. Üçer aylık periyotlar halinde incelenen dosya sayıları, yılın son çeyreğinde belirgin bir artışa işaret etmektedir. Bu eğilim, çocukların adli sürece yönelmeden önce sosyal destek ve önleyici mekanizmalara yeterince erişip erişemediklerinin sorgulanmasını gerekli kılmaktadır.

SSÇ dosyalarının büyük çoğunluğunda erkek çocuklar yer almaktadır. Bu durum, erkek çocukların toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda erken yaşta kamusal alana yönelmesi, çalışma hayatına katılması ve sokakla temasının artmasıyla ilişkilidir. Erkek çocuklar, bu nedenle hem şiddet hem de suçla temas bakımından adli sistemde daha görünür hale gelmektedir.

Kız çocuklara ilişkin SSÇ dosya sayısı görece düşük olmakla birlikte, bu durum kız çocukların suçla temasının bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine, ev içi denetim, aile içi kontrol ve görünmezlik nedeniyle kız çocukların adli sisteme daha sınırlı biçimde yansıdığı değerlendirilmektedir. Bu nedenle SSÇ verileri, toplumsal cinsiyet temelli görünürlük farklılıkları dikkate alınarak yorumlanmalıdır.

Suça Sürüklenen Çocuklara İlişkin Dosya Sayıları (3 Aylık Periyotlar, 2024–2025)

Yıl	Tarama Dönemi (3 Aylık)	Erkek	Kız	Toplam
2024	Ocak – Mart	785	25	810
	Nisan – Haziran	713	13	726
	Temmuz – Eylül	691	41	732
	Ekim – Aralık	997	48	1045
2024 Toplam		3186	127	3313
2025	Ocak – Mart	838	39	877
	Nisan – Haziran	588	72	660
	Temmuz – Eylül	458	52	510
	Ekim – Aralık	548	77	625
2025 Toplam		2432	240	2672

Not: Tablo, Şanlıurfa Barosu CMK Servisi ve OCAS kayıtları üzerinden elde edilen verileri içermektedir. Veriler bireysel çocuk sayısını değil, adli sisteme yansıyan dosya/vaka sayısını göstermektedir. Aynı çocuğun birden fazla dosya ile adli sürece dahil olabilmesi mümkündür. Bu nedenle tablo, çocukların adalet sistemiyle temasının yoğunluğunu ve dönemsel dağılımını göstermeyi amaçlamaktadır.

İlçe bazlı dağılım incelendiğinde ise Viranşehir, Siverek, Birecik, Akçakale, Suruç ve Ceylanpınar ilçelerinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin dosya sayılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu ilçeler, genç nüfus oranının yüksekliği, yoksulluk ve işsizlik düzeylerinin belirginliği ile mevsimlik tarım işçiliğinin yaygınlığı gibi yapısal risk faktörleriyle öne çıkmaktadır.

İlçe dağılımı, suça sürüklenmenin bireysel davranışlardan ziyade sosyo-ekonomik koşullarla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocukların eğitimden erken kopması, çalışma hayatına dahil olması ve kamusal alanda denetimsiz biçimde bulunması, suça sürüklenme riskini artıran temel etkenler arasında yer almaktadır.

Suçta Sürüklenen Çocuklara İlişkin Dosyaların İlçe ve Cinsiyete Göre Dağılımı (2024–2025)

İlçe	2024			2025		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
Akçakale	171	3	174	137	8	145
Birecik	164	8	172	152	9	161
Bozova	51	3	54	55	8	63
Ceylanpınar	128	5	133	135	11	146
Halfeti	22	1	23	18	6	24
Harran	107	2	109	67	3	70
Hilvan	44	2	46	57	5	62
Siverek	236	16	252	151	33	184
Suruç	178	5	183	110	5	115
Viranşehir	222	12	234	169	11	180
Merkez (Eyyubiye, Haliliye, Karaköprü)	1863	70	1933	1414	144	1558
Toplam	3186	127	3313	2465	243	2708

Not: Veriler dosya/vaka sayısını göstermekte olup bireysel çocuk sayısını yansıtmamaktadır.

Adli Süreçler ve Çocuk Dostu Adalet

SSÇ dosyalarının önemli bir bölümünde, çocukların sosyal inceleme raporları ve psikososyal destek mekanizmaları yeterince işletilmeden doğrudan adli sürece dahil edildiği görülmektedir. Çocukların özgürlüğünden yoksun bırakılması, çoğu durumda son çare ilkesi gözetilmeden gündeme gelmektedir.

Şanlıurfa'da çocuklara özgü tutukevi ve eğitim evinin bulunmaması, çocukların başta Kayseri olmak üzere başka illere sevk edilmesine neden olmaktadır. Bu durum, çocukların ailelerinden ve sosyal çevrelerinden kopmasına yol açmakta ve adli sürecin çocuklar üzerinde ikincil örselenme yaratma riskini artırmaktadır.

Yapısal Değerlendirme

SSÇ verileri, Şanlıurfa'da çocukların korunmasına yönelik önleyici mekanizmaların yetersiz kaldığını göstermektedir. Çocukların suça sürüklenmesi; bireysel bir tercih ya da ahlaki zafiyet olarak değil, yoksulluk, eğitimden kopma, çocuk işçiliği, göç ve sosyal destek eksikliği gibi yapısal nedenlerin bir sonucu olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda suça sürüklenme olgusu, yalnızca ceza adalet sisteminin değil; eğitim, sosyal hizmetler ve yerel yönetimlerin de sorumluluk alanına giren çok boyutlu bir çocuk hakları sorunu olarak değerlendirilmelidir.

ÇOCUKLARIN CİNSEL İSTİSMARI SUÇU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

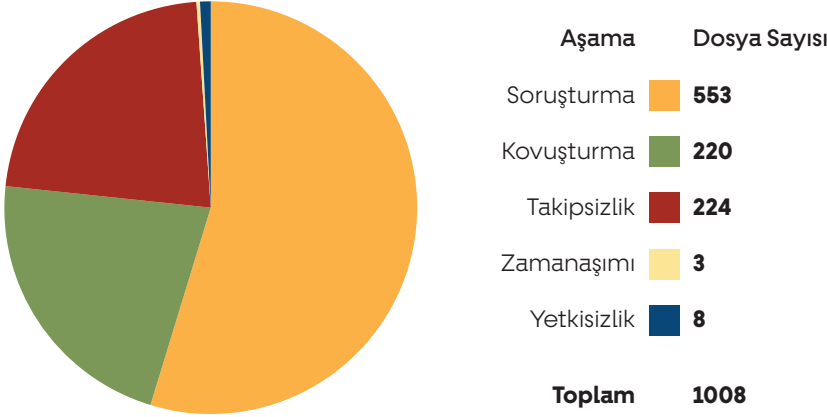
Bulgular ve Analiz

Bu bölümde yer alan bulgular, OCAS ve Şanlıurfa Barosu CMK Servisi kayıtlarına dayanmaktadır. Çocukların cinsel istismarına ilişkin veriler, dosya sayısını değil; bireysel mağdur çocuk sayısını ifade etmektedir. Bu tercih, mağduriyetin kişisel ve doğrudan niteliği nedeniyle özellikle gözetilmiştir.

Genel Görünüm

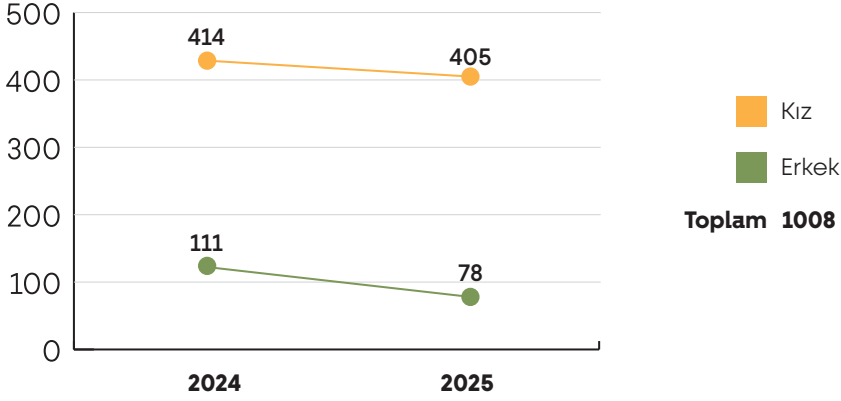
01.01.2024–31.12.2025 tarihleri arasında çocukların cinsel istismarı suçuna ilişkin olarak 1008 mağdur çocuk için zorunlu müdafi görevlendirmesi yapılmıştır. Bu mağdur çocukların 134'ü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı değildir. Söz konusu veriler, Şanlıurfa'da çocukların cinsel istismara maruz kalma riskinin yaygınlığına ve adli sisteme yansıyan vakaların yüksekliğine işaret etmektedir.

Çocukların Cinsel İstismarı Dosyalarının Son Durumu

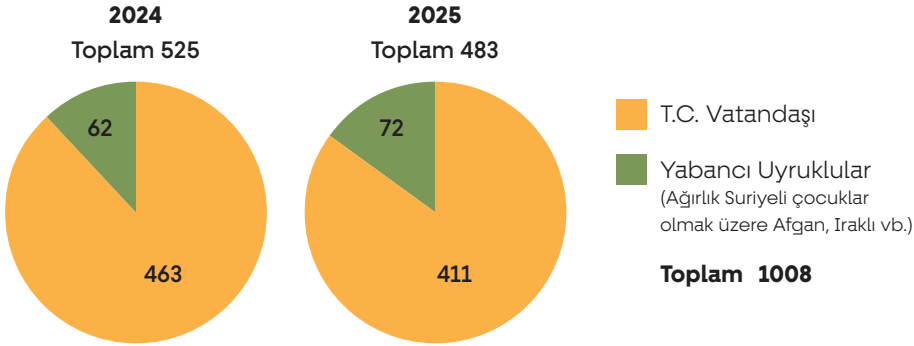
Not: Tablo, çocukların cinsel istismarı suçuna ilişkin olarak zorunlu müdafi atanan dosyaların adli süreç içindeki mevcut durumunu göstermektedir.

Çocukların Cinsel İstismarı Suçu Mağdurlarının Cinsiyet ve Yıllara Göre Dağılımı

Not: Veriler, dosya sayısını değil bireysel mağdur çocuk sayısını göstermektedir.

Çocukların Cinsel İstismarı Mağdurlarının Uyruklara Göre Dağılımı

Not: Yabancı uyruklu çocuklara ilişkin veriler, adli sisteme yansıyan vakalarla sınırlıdır.

Bu tablolar birlikte değerlendirildiğinde, çocukların cinsel istismarı dosyalarının önemli bir bölümünün soruşturma aşamasında uzun süre kaldığı ve takipsizlik oranlarının dikkat çekici olduğu görülmektedir. Mağduriyetin kız çocuklar üzerinde yoğunlaşması ve yabancı uyruklu çocukların kayda değer bir oran oluşturması, cinsel istismarın toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve dezavantajlılık eksenlerinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Toplumsal Cinsiyet ve Yaş Bağlamı

Cinsel istismar mağduru çocukların büyük çoğunluğunu kız çocuklar oluşturmaktadır. Bu durum, kız çocukların erken yaşta evlilik pratikleri, aile içi güç ilişkileri, rıza söylemi ve geleneksel toplumsal normlar nedeniyle cinsel şiddete daha açık hale geldiğini göstermektedir. Kız çocuklara yönelik cinsel istismar, bireysel suç fiillerinin ötesinde, toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle doğrudan ilişkili yapısal bir sorun alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Erkek çocuklar da cinsel istismar mağduriyeti yaşamalarına rağmen, toplumsal baskı, damgalanma ve erkeklik normları nedeniyle adli sisteme daha sınırlı biçimde yansımaktadır. Bu durum, erkek çocukların maruz kaldığı cinsel istismarın önemli ölçüde görünmez kaldığını ve adalet mekanizmalarına erişimde ek engellerle karşılaştığını göstermektedir.

Mağdur çocukların yaşlarının küçülmesi, çocukların yaşadıklarını ifade etme, süreci anlamlandırma ve adli süreçlere etkin katılım kapasitelerini ciddi biçimde sınırlamaktadır. Bu tablo, çocuk dostu adalet ilkelerinin tüm aşamalarda eksiksiz biçimde uygulanmasının zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Soruşturma Süreçlerine İlişkin Gözlemler

Cinsel istismar dosyalarının önemli bir bölümünde soruşturma süreçlerinin uzun sürdüğü ve çocukların birden fazla kez ifade vermek zorunda bırakıldığı görülmektedir. Bu durum, adli sürecin çocuklar açısından koruyucu olmaktan ziyade yıpratıcı bir nitelik kazanmasına yol açmaktadır.

Soruşturma aşamalarında psikososyal destek, uzman eşliğinde ifade alma ve çocuğa özgü usullerin yeterince bütüncül biçimde işletilmediği; çocuk beyanlarının çoğu dosyada tek başına yeterli kabul edilmediği gözlemlenmektedir. Uzman raporlarının sınırlı kullanımı ve çocuğa özgü delil toplama yöntemlerinin yetersizliği, etkin soruşturma ilkesini zedelemektedir.

Bu uygulamalar, çocukların adalet sistemiyle temasında ikincil örselenme riskini artırmakta ve adli sürecin çocuklar için güvenli bir alan olma niteliğini zayıflatmaktadır.

Yapısal Değerlendirme

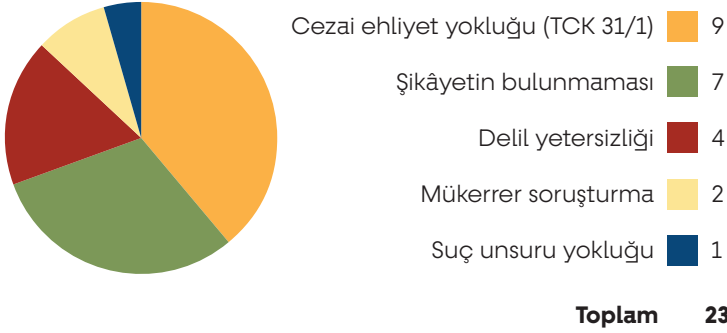
Şanlıurfa'da çocukların cinsel istismarına ilişkin bulgular, bu ihlal alanının münferit vakalardan ziyade; yoksulluk, geleneksel toplumsal yapı, erken yaşta evlilik pratikleri ve koruyucu mekanizmaların yetersizliğiyle ilişkili yapısal bir sorun olduğunu göstermektedir. Adli sürece yansıyan vakalarda, etkin soruşturma ve çocuk dostu adalet ilkelerinin yeterince işletilemediği; sosyal hizmet, eğitim ve önleyici mekanizmalarla bütüncül bir koruma yaklaşımının kurulamadığı görülmektedir.

Bu nedenle çocukların cinsel istismarı, yalnızca bireysel suç fiilleri üzerinden değil; güç ilişkileri ve kurumsal boşluklar bağlamında ele alınması gereken çok boyutlu bir çocuk hakları ihlali alanıdır.

Takipsizlik Kararları ve Cezasızlık Riski

Bu bölümde yer alan değerlendirmeler, 01.01.2024–22.12.2025 tarihleri arasında çocukların cinsel istismarı suçuna ilişkin takipsizlik kararları arasından seçilen ve inceleme imkanı bulabildiğimiz 23 dosyanın gerekçelerine dayanarak hazırlanmıştır. Amaç, soruşturma pratiklerinde tekrar eden yapısal sorunları görünür kılmaktır.

Çocukların Cinsel İstismarı Dosyalarında Takipsizlik Gerekçeleri (n=23)

İncelenen takipsizlik kararlarında gerekçelerin belirli başlıklar altında yoğunlaştığı görülmektedir. Cezai ehliyet yokluğu, şikâyetin bulunmaması ve delil yetersizliği gerekçeleri dosyaların büyük bölümünde tekrar etmektedir. Bu durum, soruşturma süreçlerinde çocuğun korunmasına yönelik sosyal hizmet ve izleme mekanizmalarının sistematik biçimde devreye sokulmadığını; ceza soruşturmasının kapanmasının çoğu zaman çocuğun korunması bakımından tamamlayıcı bir sürece eşlik etmediğini göstermektedir.

REŞİT OLMAYANLA CİNSEL İLİŞKİ SUÇU BAKIMINDAN DEĞERLENDİRME

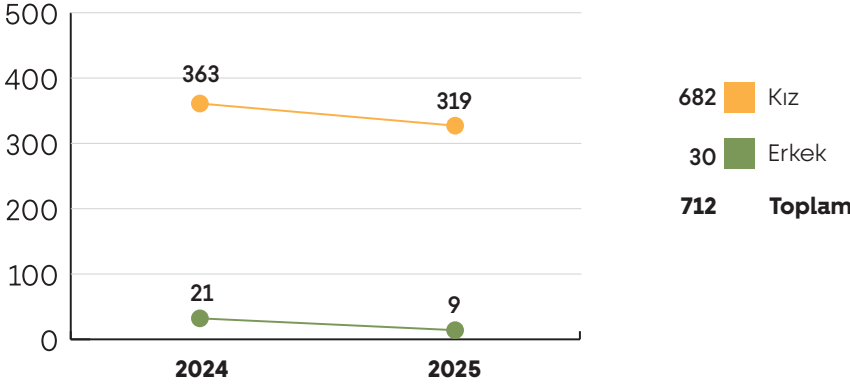
Bulgular ve Analiz

Bu bölümde yer alan değerlendirmeler, OCAS kayıtları üzerinden elde edilen ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna ilişkin olarak mağdur çocuklara zorunlu müdafî ataması yapılan dosyalara dayanmaktadır. Veriler, dosya sayısını değil; bireysel mağdur çocuk sayısını ifade etmektedir.

Genel Görünüm

OCAS verileri, reşit olmayanla cinsel ilişki suçunun her iki yılda da belirgin biçimde kız çocuklar bakımından yoğunlaştığını göstermektedir. 2024 ve 2025 yıllarına ilişkin veriler birlikte değerlendirildiğinde, mağduriyetin süreklilik arz ettiği ve cinsiyet temelli bir örüntü sergilediği görülmektedir.

Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu Mağdurlarının Yıllara ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Not: Veriler, dosya sayısını değil bireysel mağdur çocuk sayısını göstermektedir.

Toplumsal Cinsiyet ve Karşılaştırmalı Değerlendirme

Kız çocukların belirgin çoğunluğu, bu suç tipinin toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Erken yaşta evlilik pratikleri, aile baskısı, ekonomik bağımlılık ve geleneksel normlar, kız çocukları bu tür ilişkilerde daha kırılgan bir konuma itmektedir. Erkek çocuklara ilişkin mağduriyet sayısının görece düşük olması ise, erkek çocukların maruz kaldığı ihlallerin önemli ölçüde görünmezliğiyle ilişkilidir.

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna ilişkin veriler, çocukların cinsel istismarına dair bulgularla birlikte değerlendirildiğinde iki suç tipi arasında belirgin bir geçişkenlik olduğu görülmektedir. Özellikle kız çocuklar bakımından, rıza söylemi ve şikâyet şartı nedeniyle bazı vakaların cinsel istismar yerine reşit olmayanla cinsel ilişki kapsamında ele alındığı değerlendirilmektedir. Bu durum, cinsel istismarın belirli koşullarda normalleştirildiğine ve adli sistemin çocuğun üstün yararını gözetmekte zorlandığına işaret etmektedir.

Soruşturma Süreçlerine İlişkin Gözlemler

Reşit olmayanla cinsel ilişki dosyalarının önemli bir bölümünde, soruşturma süreçlerinin mağdur çocuk açısından yeterli koruyucu önlemlerle desteklenmediği görülmektedir. Şikâyetin geri çekilmesi ya da hiç yapılmaması, dosyaların erken aşamada kapanmasına yol açmakta; mağdur çocuklar için etkin koruma ve izleme mekanizmaları devreye sokulmamaktadır. Bu durum, çocukların tekrar benzer ihlallere maruz kalma riskini artırmaktadır.

Yapısal Değerlendirme

Reşit olmayanla cinsel ilişki suçuna ilişkin bulgular, çocukların cinsel dokunulmazlığının korunmasında mevcut hukuki ve kurumsal mekanizmaların yetersiz kaldığını göstermektedir. Özellikle kız çocuklar bakımından bu suç tipi, cinsel istismarın görünmezleştiği ve cezasızlık riskinin arttığı bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle reşit olmayanla cinsel ilişki suçu, yalnızca bireysel dosyalar üzerinden değil; toplumsal cinsiyet, çocukluk ve güç ilişkileri çerçevesinde ele alınmalıdır.

CEZASIZLIK RISKİ VE İKİNCİL ÖRSELENME

Şanlıurfa'da çocuklara yönelik cinsel istismar ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarına ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilen takipsizlik kararları, cezasızlık riskinin **yapısal bir sorun** haline geldiğini göstermektedir. OCAS verileri üzerinden yapılan inceleme; soruşturma süreçlerinin etkin yürütülmemesi, delil toplama pratiklerinin sınırlı kalması ve çocuk odaklı hukuki değerlendirmelerin yetersizliği gibi temel sorunlara işaret etmektedir.

Takipsizlik kararlarında sıklıkla; **şikâyet şartının gerçekleşmemesi veya şikâyetten vazgeçilmesi, cezai ehliyet yokluğu, delil yetersizliği ve mükerrer soruşturma** gerekçelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu gerekçeler tekil olarak hukuki dayanaklara sahip olmakla birlikte, bütüncül biçimde ele alındığında çocukların etkin biçimde korunmasını sağlayacak özen yükümlülüğünün yerine getirilmediğini ortaya koymaktadır.

Reşit olmayanla cinsel ilişki ve bazı cinsel istismar suçlarında soruşturmanın şikâyete bağlı olması, çocuklar açısından ciddi bir **koruma boşluğu** yaratmaktadır. İncelenen dosyalarda, mağdur çocuğun şikâyetçi olmaması ya da şikâyetten vazgeçmesi gerekçe gösterilerek soruşturmanın kapatıldığı görülmektedir. Oysa aile baskısı, faille akrabalık ilişkisi, ekonomik bağımlılık ve toplumsal damgalanma korkusu gibi etkenler, çocukların şikâyet mekanizmasını fiilen kullanabilmesini çoğu zaman engellemektedir. Bu nedenle şikâyet şartının katı biçimde uygulanması, çocuğun üstün yararı ilkesini zayıflatan bir etki yaratmaktadır.

Takipsizlik kararlarında sıkça başvuru **cezai ehliyet yokluğu** gerekçesi, fail bakımından ceza sorumluluğunu ortadan kaldırmakla birlikte; mağdur çocuk açısından koruyucu, destekleyici ve izleyici mekanizmaların devreye sokulmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak uygulamada, bu tür kararların ardından çocuklara yönelik sosyal hizmet müdahaleleri ve izleme süreçlerinin yeterince işletilmediği görülmektedir. Bu durum, ihlallerin görünmezleşmesine ve tekrar riskinin artmasına yol açmaktadır.

Çocukların adli süreçlerde birden fazla kez ifade vermek zorunda bırakılması, uzman eşliğinde alınmayan beyanlar, uzun süren soruşturmalar ve dosyaların takipsizlikle sonuçlanması, **ikincil örseleme riskini artırmaktadır**. Özellikle takipsizlikle sonuçlanan dosyalar, çocuklarda yaşananların ciddiye alınmadığı algısını güçlendirmekte ve adalet sistemine duyulan güveni zedelemektedir.

**Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi
ve Avrupa Konseyi standartları uyarınca,**
çocukların adalet sistemiyle temasında
cezasızlığa yol açan uygulamalardan kaçınılması
ve ikincil örselenmenin önlenmesi devletin
pozitif yükümlülükleri arasındadır. Şanlıurfa'da
incelenen uygulamalar, bu yükümlülüklerin
yeterince yerine getirilmediğini
göstermektedir. **Cezasızlık riski, yalnızca failin
cezalandırılmaması anlamına gelmemekte;
çocukların etkin biçimde korunmaması
sonucunu da doğurmaktadır.** Bu durum,
yalnızca adli süreçlerle sınırlı kalmamakta;
çocukların yaşam hakkı bakımından ağır ve geri
döndürülemez sonuçlara yol açabilmektedir.

Çocuk Hakları Komitesi Tarafından İzlenen Davalara İlişkin Bilgilendirme

Bu rapor döneminde, proje kapsamında oluşturulan Çocuk Hakları Komitesi tarafından toplam 11 dava izlenmiş ve bu dosyalarda hukuki süreçlere aktif katılım sağlanmıştır. İzlenen davaların büyük bölümü, çocuğun cinsel dokunulmazlığına karşı suçlar ile çocuğa yönelik kötü muamele ve eziyet fiillerine ilişkindir.

Komite, takip ettiği dosyalarda duruşmalara katılım sağlamış; soruşturma ve kovuşturma süreçlerini özellikle koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması ile yargılamaların çocuk hakları perspektifine uygunluğu bakımından izlemiştir. İncelenen dosyaların bir kısmı mahkûmiyetle sonuçlanmış, bir kısmı tutuksuz yargılama veya beraat kararıyla devam etmiş, bazı dosyaların ise yargılaması halen sürmektedir.

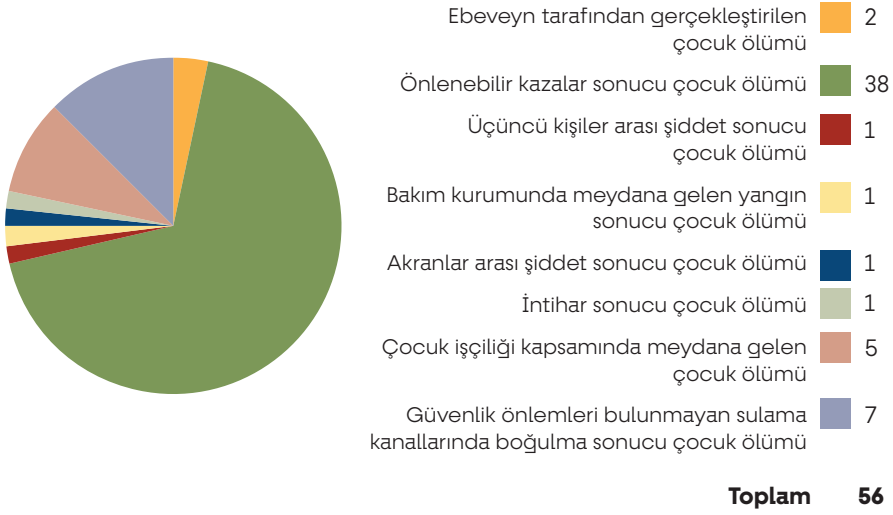
Takip edilen davalar, Komite'nin izleme faaliyetleri kapsamında somut vakalar üzerinden gözlem yapılmasına olanak sağlamış; raporda yer alan yapısal değerlendirmelerin sahadaki karşılıklarını görünür kılan tamamlayıcı nitelikte veriler sunmuştur.

Komite tarafından izlenen davalar, çocuk hakları perspektifiyle yürütülen izleme faaliyetleri kapsamında ilerleyen dönemde ayrıca raporlanarak kamuoyuyla paylaşılacaktır.

ÇOCUK ÖLÜMLERİNE İLİŞKİN GENEL ANALİZ

Bu rapor kapsamında incelenen çocuk ölümleri, bireysel ihmallerden ziyade önlenabilir riskler, yetersiz denetim ve koruyucu mekanizmaların etkisizliği sonucunda meydana gelmiştir.

Çocuk Ölümlerinin Nedenlerine Göre Dağılımı

Not: Veriler, düzenli medya taramaları yoluyla tespit edilen ve kamuoyuna yansıyan çocuk ölümleriyle sınırlıdır.

Düzenli medya taramaları yoluyla elde edilen veriler, çocuk ölümlerinin büyük ölçüde kamusal alanlarda veya yeterince denetlenmeyen ortamlarda gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda; iş kazaları, trafik ve tarım araçlarına bağlı kazalar, sulama kanallarında boğulma vakaları, özel rehabilitasyon merkezlerinde meydana gelen olaylar ve ateşli silah kullanımı sonucu çocuk ölümleri tespit edilmiştir.

Çocuk ölümlerine ilişkin olarak Şanlıurfa Barosu'na doğrudan yapılan başvurular sınırlı olmakla birlikte, medyaya yansıyan vakalarda ailelerle iletişime geçilmiş; rıza alınan dosyalar Şanlıurfa Barosu Çocuk Hakları Komisyonu ve Komitesi tarafından takip edilmiştir. Medya taraması, baro kayıtları ve sivil toplum kuruluşlarından elde edilen veriler arasında çakışma olması halinde, ilk ulaşılan veri esas alınmıştır.

Çocuk ölümleri, yalnızca ceza hukuku kapsamında değerlendirilebilecek olaylar olmayıp; devletin çocuğun yaşam hakkını korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirdiğini gösteren temel göstergeler niteliğindedir.

Önlenebilir Riskler, Yapısal İhmal ve Hesap Verebilirlik Sorunu

Bu rapor kapsamında incelenen çocuk ölümleri, bireysel ihmallerden ziyade; önlenebilir riskler, yetersiz denetim ve koruyucu mekanizmaların etkisizliğiyle doğrudan ilişkili yapısal sorunlara işaret etmektedir. Düzenli medya taramaları ve baro kayıtları üzerinden elde edilen veriler, çocuk ölümlerinin büyük ölçüde kamusal alanlarda ya da yeterince denetlenmeyen ortamlarda meydana geldiğini göstermektedir. İş kazaları, trafik ve tarım araçlarına bağlı kazalar, sulama kanallarında boğulma vakaları, çocuk işçiliği kapsamında gerçekleşen ölümler, bakım kurumlarında meydana gelen yangınlar ve ateşli silah kullanımı sonucu yaşanan vakalar bu risk alanlarının başında gelmektedir.

Özellikle sulama kanalları, inşaat alanları ve tarımsal üretim sahaları gibi çocukların yoğun biçimde temas ettiği alanlarda gerekli güvenlik önlemlerinin alınmaması, çocukların tehlikeli ortamlardan korunmasına yönelik kamu sorumluluğunun yeterince yerine getirilmediğini ortaya koymaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinin yaygın olduğu bölgelerde çocukların çalışma yaşamına erken yaşta dahil olması, eğitimden kopma ve kamusal alanlarda denetimsiz biçimde bulunma gibi riskleri artırmakta; bu durum çocuk işçiliğiyle mücadelede etkin ve süreklilik arz eden denetim mekanizmalarının kurulmadığını göstermektedir.

Bazı çocuk ölümleri ise düğün ve benzeri toplu etkinliklerde ateşli silah kullanımından kaynaklanmaktadır. Silahlanmanın toplumsal olarak normalleştirilmesi, bireysel silahlanmaya ilişkin denetim ve yaptırımların yetersizliği, çocukların yaşam hakkı bakımından ciddi ve öngörülebilir riskler yaratmaktadır. Bu tür vakalar, yalnızca bireysel sorumluluklar çerçevesinde değil; kamusal önleme yükümlülükleri bağlamında ele alınması gereken yapısal bir sorun alanına işaret etmektedir.

Engelli çocuklara ilişkin vakalar, çocuk ölümleri bağlamında özel bir hassasiyet alanı oluşturmaktadır. Engelli çocukların güvenli yaşam koşullarına erişememesi, bakım hizmetlerinin yeterince denetlenmemesi ve gerekli fiziksel ve çevresel düzenlemelerin yapılmaması, ayrımcılık yasağı ve eşit korunma ilkeleriyle bağdaşmayan ağır hak ihlallerine yol açmaktadır. Bu durum, engelli çocukların yaşam hakkının korunmasına yönelik pozitif yükümlülüklerin etkin biçimde yerine getirilmediğini göstermektedir.

Çocuk ölümlerine ilişkin adli süreçler incelendiğinde, soruşturmaların çoğu zaman sınırlı kapsamda yürütüldüğü, kusur ve sorumluluk değerlendirmelerinin derinleştirilmediği ve bazı vakalarda takipsizlik kararları verildiği görülmektedir. Bu uygulamalar, çocuk ölümlerinin münferit olaylar olarak ele alınmasına ve yapısal risklerin görünmez kılınmasına neden olmakta; cezasızlık algısını güçlendirmektedir. Çocuk ölümleri, yalnızca ceza hukuku kapsamında değerlendirilebilecek vakalar değil; devletin çocuğun yaşam hakkını korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirdiğini gösteren temel göstergeler niteliğindedir.

Çocuk ölümleri, Şanlıurfa'da çocuk hakları ihlallerinin **en ağır ve geri döndürülemez** sonuçlarını oluşturmaktadır. Raporda yer alan bulgular, çocukların **yaşam hakkının etkin biçimde korunmadığını** ve **önleyici kamu politikalarının yetersiz kaldığını** ortaya koymaktadır. Bu nedenle çocuk ölümleri, çocuk haklarına ilişkin **politika ve uygulama önerilerinin merkezinde** ele alınması gereken **temel bir sorun alanıdır**.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Bu rapor kapsamında elde edilen bulgular, Şanlıurfa'da çocukların adalet sistemiyle temasının yaygın, çok boyutlu ve yapısal sorunlarla iç içe olduğunu ortaya koymaktadır. Suça sürüklenen çocuklara ilişkin veriler, adli sistemle temasın büyük ölçüde erkek çocuklar üzerinden gerçekleştiğini; çocukların cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarında ise kız çocukların açık biçimde daha yüksek risk altında olduğunu göstermektedir.

Suça sürüklenen çocuklara ilişkin verilerin dosya/vaka sayısını ifade etmesi, aynı çocuğun birden fazla kez adli sürece dahil olabildiğine işaret etmektedir. Bu durum, adalet sisteminin çocuklar üzerinde onarıcı olmaktan ziyade çoğu zaman döngüsel ve yıpratıcı bir etki yarattığını göstermektedir.

Çocukların cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarına ilişkin veriler ise doğrudan mağdur çocuk sayısını yansıtmaktadır. Kız çocukların belirgin biçimde daha yüksek oranda mağdur olması; erken yaşta evlilikler, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, geleneksel normlar ve ihlallerin gizlenmesiyle doğrudan ilişkilidir.

Takipsizlik kararlarına ilişkin incelemeler, cezai ehliyet yokluğu, şikâyet şartı, delil yetersizliği ve mükerrer kayıt gibi gerekçelerin sıklıkla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, çocuklara yönelik ihlallerin önemli bir bölümünün cezasızlık riskiyle karşı karşıya kaldığını; özellikle şikâyete bağlı suçlarda çocuğun üstün yararı ilkesinin yeterince gözetilmediğini göstermektedir.

Raporda yer verilen çocuk ölümleri; iş kazaları, trafik ve tarım araçlarına bağlı kazalar, sulama kanalları ve ateşli silah kullanımı gibi büyük ölçüde önlenabilir nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu bulgular, çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici mekanizmaların yetersizliğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, Şanlıurfa'da çocuk hakları ihlallerinin münferit olaylardan ziyade; yapısal, süreklilik arz eden ve çok aktörlü bir sorun alanı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Metodolojik Not

Bu raporda yer alan değerlendirmeler, ağırlıklı olarak adli sisteme yansıyan ve erişilebilen veriler üzerinden yapılmıştır. Bildirilmeyen veya adli sürece yansımayan ihlallerin varlığı dikkate alındığında, rapor bulgularının çocuk hakları ihlallerinin **asgari görünür düzeyini** yansıttığı göz önünde bulundurulmalıdır.

POLİTİKA VE UYGULAMA ÖNERİLERİ

1. Çocuk Dostu Adaletin Güçlendirilmesi

- Çocukların beyanları, tek seferlik, uzman eşliğinde ve kayıt altına alınmış biçimde alınmalı; tekrar eden ifade alma uygulamalarına son verilmelidir.
- Savcılık ve mahkeme süreçlerinde çocuklara özgü usul ve mekânlar yaygınlaştırılmalı, ikincil örselenme riski azaltılmalıdır.

2. Cezasızlıkla Mücadele ve Etkin Soruşturma

- Çocuklara yönelik cinsel suçlarda resen soruşturma ilkesi güçlendirilmelidir.
- Şikâyeteye bağlı suçlarda, çocuğun beyanının serbest iradeyle oluşup oluşmadığı özel olarak değerlendirilmelidir.
- Takipsizlikle sonuçlanan dosyalarda, çocuğun korunmasına yönelik sosyal hizmet ve izleme mekanizmaları zorunlu olarak devreye sokulmalıdır.

3. Suça Sürüklenen Çocuklar İçin Önleyici Yaklaşımlar

- Ceza odaklı uygulamalar yerine onarıcı adalet modelleri geliştirilmelidir.
- Eğitim, psikososyal destek ve aile temelli müdahaleler yaygınlaştırılmalıdır.
- Özgürlükten yoksun bırakma, çocuklar bakımından istisnai ve son çare olarak uygulanmalıdır.

4. Kurumsal Altyapı ve Yerel Kapasite

- Şanlıurfa'da çocuklara özgü tutukevi ve eğitim evi altyapısı oluşturulmalıdır.
- Çocukların başka illere sevk edilmesi uygulaması istisnai hale getirilmelidir.

5. Çocukların Cinsel İstismarıyla Mücadele

- Sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve adli birimler arasındaki kurumsal koordinasyon güçlendirilmelidir.
- Risk altındaki çocukların erken tespiti için okul temelli izleme mekanizmaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Çocuklara ve ailelere yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları artırılmalıdır.

6. Veri, İzleme ve Şeffaflık

- OCAS ve CMK verileri yaş, cinsiyet ve ilçe bazında düzenli olarak analiz edilmelidir.
- Baro, kamu kurumları ve sivil toplum arasında veri paylaşımı kurumsallaştırılmalıdır.
- Çocuk haklarına ilişkin izleme raporları periyodik hale getirilmelidir.

İZLEME MEKANİZMALARININ GÜÇLENDİRİLMESİNE ÇAĞRI

Bu rapor, Şanlıurfa'da çocuk hakları ihlallerinin yaygın, yapısal ve süreklilik arz eden bir sorun alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Çocukların korunması, yalnızca ceza hukuku araçlarıyla değil; sosyal, ekonomik ve kurumsal politikalarla mümkündür.

Çocukların hak öznesi olarak tanındığı, adli süreçlerde ikincil örselenmenin önleildiği ve cezasızlıkla etkin biçimde mücadele edilen bir sistem kurulmadıkça, ihlallerin devam edeceği açıktır. Bu nedenle rapor; kamu kurumlarını, yerel yönetimleri, yargı organlarını ve sivil toplumu çocuk haklarının korunması için ortak sorumluluk almaya ve izleme mekanizmalarını güçlendirmeye davet etmektedir.

KAYNAKÇA

Uluslararası Belgeler

- Birleşmiş Milletler, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* (BMÇHS).
- BM Çocuk Hakları Komitesi, *Genel Yorumlar* (No. 5, 10, 13, 19, 24, 25).
- Avrupa Konseyi, *Çocuk Dostu Adaletle İlişkin Rehber*.
- Avrupa Konseyi, *Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunmasına İlişkin Sözleşme* (Lanzarote Sözleşmesi).
- Birleşmiş Milletler, *Çocuk Suç Mağdurları ve Tanıklarına Yönelik Adalet Rehberi*.
- Birleşmiş Milletler, *Pekin Kuralları, Havana Kuralları ve Bangkok Kuralları*.

Ulusal Mevzuat

- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası.
- 5395 sayılı *Çocuk Koruma Kanunu*.
- 5237 sayılı *Türk Ceza Kanunu*.
- 5271 sayılı *Ceza Muhakemesi Kanunu*.
- 6284 sayılı *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*.

Veri Kaynakları

- Şanlıurfa Barosu CMK Servisi ve OCAS kayıtları (2024–2025).
- Şanlıurfa Barosu Çocuk Hakları Komisyonu kayıtları.
- Medya taramaları (2024–2025).
- Sivil toplum kuruluşları ve ilgili kamu kurumlarıyla yapılan görüşmeler.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), *Doğurganlık Hızı İstatistikleri* (2023, 2024).

BULGU – SORUN – POLİTİKA / UYGULAMA ÖNERİSİ EŞLEŞTİRME TABLOSU

Rapor Bulgusu	Tespit Edilen Yapısal Sorun	Politika / Uygulama Önerisi
Suçta sürüklenen çocuklara ilişkin veriler dosya/vaka sayısına dayalıdır; aynı çocuk adli sürece birden fazla kez dahil olabilmektedir.	Adalet sistemi çocuklar üzerinde onarıcı değil, döngüsel ve yıpratıcı bir etki yaratmaktadır.	Ceza odaklı yaklaşımlar yerine onarıcı adalet modelleri geliştirilmelidir.
SSÇ dosyalarının büyük çoğunluğu erkek çocuklara ilişkindir.	Önleyici sosyal politikaların ve erken müdahale mekanizmalarının yetersizliği.	Eğitim, psikososyal destek ve aile temelli önleyici müdahaleler yaygınlaştırılmalıdır.
Çocukların cinsel istismarı ve reşit olmayanla cinsel ilişki suçlarında mağdurların büyük çoğunluğu kız çocuklardır.	Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, erken yaşta evlilik ve geleneksel normlar.	Risk altındaki çocuklar için okul temelli izleme ve erken tespit mekanizmaları güçlendirilmelidir.
Cinsel istismar ve reşit olmayanla cinsel ilişki dosyalarında şikâyet şartı nedeniyle soruşturmalar kapanmaktadır.	Çocuğun üstün yararı yerine usuli şartların önceliklendirilmesi.	Şikâyete bağlı suçlarda çocuğun beyanının serbest iradeyle oluşup oluşmadığı özel olarak değerlendirilmelidir.
Takipsizlik kararlarında cezai ehliyet yokluğu gerekçesi sıkça kullanılmaktadır.	Fail bakımından ceza sorumluluğu kalkarken, mağdur çocuk için koruma boşluğu oluşmaktadır.	Takipsizlikle sonuçlanan dosyalarda sosyal hizmet ve izleme mekanizmaları zorunlu olarak devreye sokulmalıdır.
Soruşturma süreçlerinde çocuklar birden fazla kez ifade vermek zorunda kalmaktadır.	İkincil örselenme riski ve çocuk dostu adalet ilkelerinin ihlali.	Çocukların beyanları tek seferlik, uzman eşliğinde ve kayıt altına alınmış biçimde alınmalıdır.

Rapor Bulgusu	Tespit Edilen Yapısal Sorun	Politika / Uygulama Önerisi
Çocuklara özgü adli mekanların ve altyapının yetersizliği.	Adli süreçlerin çocuklar için travmatik hale gelmesi.	Savcılık ve mahkeme ortamları çocuk dostu hale getirilmeli, çocuklara özgü mekanlar yaygınlaştırılmalıdır.
Şanlıurfa'da çocuklara özgü tutukevi ve eğitim evi bulunmamaktadır.	Çocukların başka illere sevk edilmesi ve sosyal bağların kopması.	Şanlıurfa'da çocuklara özgü tutukevi ve eğitim evi altyapısı oluşturulmalıdır.
Çocuk ölümleri büyük ölçüde önlenemez nedenlerden kaynaklanmaktadır.	Denetim eksikliği ve koruyucu mekanizmaların yetersizliği.	Çocuk işçiliğiyle mücadele ve kamusal alan güvenliği için etkin denetim mekanizmaları kurulmalıdır.
Cinsel istismar mağduru çocuklar arasında yabancı uyruklu çocuklar bulunmaktadır.	Göçmen çocukların adalete erişimde ve koruyucu mekanizmalara ulaşmada dezavantajlı konumu.	Göçmen ve mülteci çocuklara yönelik çocuk koruma ve adalete erişim mekanizmaları güçlendirilmelidir.
Ateşli silah kullanımı çocuk ölümlerinde risk oluşturmaktadır.	Silahlanmanın toplumsal olarak normalleştirilmesi ve caydırıcılığın zayıflığı.	Ateşli silah kullanımına karşı önleyici ve caydırıcı tedbirler güçlendirilmelidir.
OCAS ve CMK verileri parçalı ve düzensizdir.	Politika üretimini besleyecek düzenli veri altyapısının olmaması.	OCAS ve CMK verileri yaş, cinsiyet ve ilçe bazında düzenli olarak analiz edilmelidir.
İzleme faaliyetleri proje bazlı ve süreksizdir.	Hak ihlallerinin görünürlüğü ve sürekliliği sağlanamamaktadır.	Çocuk haklarına ilişkin izleme raporları periyodik hale getirilmelidir.

www.sanliurfabarosu.org.tr